

MƏSİMİN NAĞILI

Sizə xəbər verək Yəmən vilayətindən. Yəmən vilayətində kimdən, Xoca Əziz adlı bir nəfər sövdəgardan. Belə nağıl edirlər ki, Xoca Əzizin varı, dövləti, qəniməti başından aşmışdı. Yeganə bir evladı var idi ki, adına Məsim deyərdilər. Məsim də ki o qədər gözəl, kamallı, qanacaqılı oğlan idi ki, baxan deyərdi bir də baxım.

Xoca Əziz həmişə sövdəgarlığa Çin vilayətinə gedərdi. Orada onun bir yaxın dostu var idi. Xoca Əzizin dostunun da bir qızı var idi, adına Diləfruz deyərdilər. Çin padşahı öz qızı Diləfruz xanım üçün elə bir imarət tikmişdi ki, dünyada bu imarətin tayı-bərabəri heç bir yerdə tapılmazdı. Xoca Əziz də həmin bu imarəti bir rəssama çəkdirib gətirmişdi ki, olduğu kimi həmin imarəti öz oğlu üçün tikdirmişdi. Belə ki baxan heç vaxt ayıra bilməzdi ki, bu imarət dəyişikdi. Bu imarəti bir-birindən fərqləndirən baxça ilə çarhovuz idi. Belə ki Diləfruzun imarətində baxça sağda, çarhovuz solda, Məsiminkində isə baxça solda, çarhovuz sağda idi.

Bəli, belə nəql edirlər ki, bir gün Soltan Süleymanın dişinin ağrısı tutur. Nə qədər çalışırlar, diş ağrısını kəsə bilmirlər. Nəhayət, fəriştələr Soltan Süleymanı Yəmən şəhərinə gətirirlər. Soltan Süleyman bu imarətə, Məsimə o qədər tamaşa edir ki, diş ağrısı tamamilə kəsilir. Və fəriştələrə ərz edir ki, dünyada bu oğlana gözəllikdə tayı-bərabəri olan bir qız varmı? Fəriştələr cavab verirlər ki, bəli, var.

– Hardadı? Tez onu gətirin!

Bəli, fəriştələr uçub Çin vilayətindən tezliklə Diləfruz xanımı gətirirlər. Diləfruz xanım oyanır və baxıb görür ki, yanında bir nəfər oğlan yatıb. Tez onu oyadır və üzünə bir şillə vurur ki, sən nə ixtiyarla gəlib mənim imarətimdə yatmışan.

Məsim təəccüblə cavab verir:

– Xanım, bu imarət mənim özümündür.

Bunların arasında mübahisə düşür. Çıxırlar ki, baxçanı gəzsinlər Diləfruz baxır ki, çarhovuzla baxçanın yeri dəyişikdi. O saat bilir ki, burda bir sirr var. Diləfruz Məsimə, Məsim də Diləfruzla vurulmuşdu.

Diləfruz dedi:

– Məsim, məni bura gətiriblər, tezliklə də aparacaqlar. Al bu üzüyümü və unutm, mənim yanıma gələndə həkim paltarında gələrsən.

Bununla da hər ikisi yuxuya gedir. Fəriştələr Diləfruzu necə gətirmişdilər, eləcə də aparıb Çin vilayətində yatağına qoyurlar. Bir azdan Diləfruz hövlənək yuxudan “Məsim, Məsim” deyər ayılır. Kənzilər yığılıb gəlirlər. Xanım, Məsim, Məsim kimdi? Elə oradaca dili də batır, qulağı da kar olur.

İndi kimdən danışmaq, Məsimdən. Məsim həmin gündən saralıb-solmağa başlayır. Nə qədər həkim, loğman gəlsə xeyri olmur. Bir acgöz molla gətirirlər. Bu mollanın gözü Məsimin barmağında üzüyə sataşır və deyir:

– Məsim, o üzüyü ver, səni sağaldım.

“Üzük” adını eşidən kimi götürüb görək Məsim mollaya nə deyir:

Molla, mən də bir sevdaya düşmüşəm,
Dərd əlindən yata bilməm, ağlaram.
Uçurdum əlimdən bəhri laçınım,
Səyyadıyam, tuta bilməm, ağlaram.

Ah çəkibən sinəm üstə ötürrəm,
Göz yaşından səccarələr bitirrəm.
Sərraf olsam qiymətinə yetirrəm,
Əmanətdi sata bilməm, ağlaram.

Haq da bilir əyri ilə doğrunu,
Təbib bilir xəstə ilə sayrını.
Məsim deyir, Diləfruzdan qeyrini,
Çarx altında buta bilməm, ağlaram.

Xoca Əziz görür ki, Məsim sağalmaqdansa daha da
havalanır, getdikcə öz-özünü bilmir. Ə, ay bala, sənə nə
oldu, niyə bu hala düşdün.

Aldı Məsim

Canım ata, gözüm ata,
Ağlaram, ata, ağlaram.
Mövlam mənə verib buta,
Ağlaram, ata, ağlaram.

Xoca Əziz

Bu yazılan necə yazıdı,
Sinəmdə eşqin gözüdü.
De görüm kimin qızıdı,
Ağlama, oğul, ağlama.

Məsim

Yazılan haqdan yazıdı,
Sinəmdə eşqin sözüdü.
Çin padşahının qızıdı,
Ağlaram, ata, ağlaram.

Xoca Əziz

Sızıldaram yana-yana,
Yanar bağrım dönər qana.
Nəyi var səndə nişana,

Ağlama, oğul, ağlama.

Məsim

Sızıldaram yana-yana,
Yanar bağrım dönər qana.
Üzüyü var nişana,
Ağlaram, ata, ağlaram.

Xoca Əziz

Coşar dəli könlüm, coşar,
Coşuban həddəini aşar.
Xoca Əziz yola düşər,
Ağlama, oğul, ağlama.

Məsim

Mən Məsiməm, oldum dəli,
Dadıma yetişsin Əli.
Həkim libasında yeri
Ağlaram, ata, ağlaram.

Söz tamam olur. Xoca Əziz sarvanı düəzldib Çin vilayətinə yola düşür. Gəlib Çin vilayətinə çatır. Baxıb görür ki, şəhərin kənarında əlində silah keşikçilər dayanıb. Bu da ona görə idi ki, Diləfruzun dili batıb, qulağı kar olandan sonra nə qədər həkim, loğman gəlmişdisə heç bir nəticə hasil olmamışdı. Ona görə şah hamısının boynunu vurdurmuşdu və şəhərin kənarına keşikçilər qoydurmuşdu ki, şəhərdən kənara çıxan olmasın. Qızının sirri açılar, şah biabır olar.

Bəli, Xoca Əziz padşaha bir kağız yazdı ki, bəs mənəm sənənin dostun. Nəmə şahə çatandan sonra Xocanı şəhərə buraxdılar. Əziz şahın qulluğuna gəlib dedi:

– Şahım, mən sizin qızınızı sağaldaram və şərt kəsdi.

Xoca Əzizi qızın yanına apardılar. Xoca Əziz əmma-məsinin altından cürə sazını çıxarıb görək Diləfruza nə dedi:

Sən ki cananına canan verildin,
Niyə saldın eşq odunu canana.
Sən ki onun üçün yanan deyildin,
Nahaq yerdən nə susadın qanına.

Dərin-dərin dəryalara dalıbdı,
Saralıbdı, heyva kimi solubdu.
Eşqə mübtələdi, cünun olubdu,
Əziz Məsim kövhər ilə kanı nə.

Qırxların əlindən içibdi tası,
Mövlaya bağlıdı yəqin ixlası.
Mən Əzizəm, o Məsimin atası,
Göndəribdi sevgilisi yanına.

Məsim adını eşitcək Diləfruzun dili açılar, tez qalxıb yapışır Xoca Əzizdən.

– Ata, qurbanın olum, Məsim dedin.

– Yox, qızım, Məsim bizim yerdə dağ adıdı – deyib Xoca Əziz Diləfruzun nəbzini tutur.

Götürür Diləfruz:

Əl vurma mənim nəbzimə,
Yoxdur məndə can, ay həkim.
Yəqindir ki sən bilirsən,
Dərdimi pünhan, ay həkim.

Həkim, dur gözək bağları,
Bülbülün gülşən çağları.

Məsimin çarpaz dağları,
Sinəmdə nişan, ay həkim.

Diləfruzam, bu dünyada,
Canımı yandırdım oda.
Yatmışdım mən vağıyada,
Gördüm pərişan, ay həkim.

Aldı Məsim

Üzü qönçə, ləbi bənövşə,
Ala gözlü mehribanım, de danış.
Sən danışsan mənim qəlbim şad olu,
Mürvət eylə, çıxdı canım, de danış.

Bayqu gələr məskən salar bu bağa,
Uçub bülbül gəldi qondu budağa.
Al xəncəri, qara bağrım budala,
Qoy tökülsün qızıl qanım, de danış.

On dörd, on beşdir Diləfruzun hey yaşı,
Dildə yaşı, qanlı yaşı, hey yaşı.
Ümməna dönübdür gözümün yaşı,
Çürüdərdi giribanım de danış.

Aldı Diləfruz

Haray allah, nələr gəldi başıma,
Çıxım xalqa nə danışım, nə deyim.
Rəhm eləyin gözdən axan yaşıma,
Çıxım xalqa nə danışım, nə deyim.

Yəqin bil ki, bu dərd məni öldürdü,
Öldürübən gül rəngimi soldurdu.

Deyərlər yad qızı qəsdən öldürdü,
Çıxım xalqa nə danışım, nə deyim.

Rəhm eylə Diləfruz kimi kəsdərə,
Təbib yoxdu dərman edə xəstəyə.
Ana gəlib oğlun məndən istəyə,
Çıxım xalqa nə danışım, nə deyim.

Aldı Məsim

Ala gözlü mehribanım,
Əfruz xoş gəldin, xoş gəldin.
Sənə qurban yazıq canım,
Əfruz xoş gəldin, xoş gəldin.

Mən qalmışam yana-yana,
Eşqin kar eylədi cana.
Gəl görüşək qana-qana,
Əfruz xoş gəldin, xoş gəldin.

Yar qədəm qoydun otağa,
Olum boyuna sadağa.
Məsiməm, düşdüm ayağa,
Əfruz xoş gəldin, xoş gəldin.

Xoca Əziz yenə təkrar elədi ki, Məsim bizim yerdə
dağ adıdı. Diləfruz gördü ki, kişi yenə bir şey demir. Aldı
görək yalvara-yalvara nə deyir:

Əziz gəldin, əziz xəbər gətirdin,
Söylə görüm, Məsim sənin nəyindi.
Doğru danış, haqq eşqini sevindir,
Söylə görüm Məsim sənin nəyindir.

Baxıram görünməz dağların başı,
Didəmdən axıtdım qan ilən yaşı.
Ya Məsim atası, ya da qardaşı,
Söylə görüm, Məsim sənın nəyindi.

Diləfruzam, mən də çəkirəm ahı,
Dadıma yetişsin şahların şahı.
Verdiyim ilqardan dönmərəm dağı,
Söylə görüm, Məsim sənın nəyindi.

Xoca Əziz nəhayət üzüyü çıxarıb göstərdi. Şaha xəbər getdi ki, qızın dili açıldı. Şah da Əzizdən xahiş elədi ki, nə istəyirsən tələb elə.

Əziz deyir:

– Şərtimizə əməl et.

Hamı yığılıb Xoca Əzizi qınamağa başlayır. Öz qəribliyinə tab gətirməyən Xoca Əziz aldı görək nə dedi:

Ay ağalar, heç qətib olmasın,
Qriblərin yeri yoxdu dar olu.
Qərib dinsə yerbəyerdən qınarlar,
Elli dinsə ellərinə car olu.

Qəribin üzünə qapı açılmaz,
Yüz xan olsa bir gədədan seçilməz.
Onun üzü gülməz, qəmi açılmaz,
Tamam işi-gücü ahu-zar olu.

Xoca Əziz, dur bu yerdən köç indi,
Köçürübən Etanına keç indi.
Gir yanamaq öz yerində laçındı,

Tülək tərən qürbətlərdə sar olu.

Xoca Əzizin bu sözləri şahın acığına gəlir və əmr edir ki, bu adamın boynu vurulsun. Əziz görür ki, iş xarabdı, aldı görək şaha necə yalvarır:

Başına döndüyüm ədalət şahım,
Eladınla o cənnətə varasan.
Sərinin sərtacı ey qibləgahım,
Günahkaram, çəkdirəsən dara sən.

Uca dağ başında hərgiz qar olmaz,
Göy söyüddə heyva olmaz, nar olmaz.
Ay da, gün də ona bərabər olmaz,
Gözəllikdə sən Məsimi görəsən.

Şah hökmünilə gətirin üzə,
Məsimin yolunda çox çəkdim cəza.
Bir qızın baxışla Xoca Əzizə,
Allahın yoluında gərək verəsən.

Söz tamama yetir. Xoca Əziz sazla-sözlə də başa salır.

SEYDİ VƏ PƏRİ XANIM

Sizə hardan xəbər verim, Kərbəla şəhərindən. Kimdən, Tacir Məhəmməddən. Tacir Məhəmməsdin varı, dövləti həddindən ziyadə idi. Yeganə bir dərdi var idisə, o da evladsızlıq dərdi idi. Yarı sinnini ötüb keçməsinə baxmayaraq Məhəmmədə evlad qismət olmamışdı. Məhəmmədin bir madyan atı da var idi. Cins at olduğuna görə uzun illər idi ki, bu at Məhəmməddə idi. Lakin iş burasında idi ki, bu at da bala vermirdi.

Bir gün Məhəmməd əl götürür haqqın dərğahına, dua edir ki, ya haqq, mənə bir evlad əta elə ki mənim bu varı-dövlətimə sahib olsun.

Rəvayətə görə Haqq bu duanı eşidir. Bir neçə gün keçəndən sonra Tacir Məhəmmədin qarısında bir dərviş peyda olur. Tacir Məhəmməd arvadını göndərir ki, get dərvişə pay ver, yola sal getsin. Qadın düşür, darvazanı açır və çıxarır cibindən dərvişə bir qızıl onluq verir. Dərviş onluğu geri qaytarır və deyir:

– Xanım, mən pay alan dərvişlərdən deyiləm, pay verən dərvişlərdənəm (cibindən bir alma çıxarır. Almanın bir üzü ağ, bir üzü qırmızı olur). Apar bu almanın ağ hissəsini ərinlə birlikdə ye, qırmızı hissəsini isə atınıza verin.

Deyib qeyb olur.

Arvad almanı gətirir və necə demişdi dərviş, eləcə də Tacir Məhəmmədə söhbət eləyir. Onlar dərviş dediyi kimi də edirlər. Almanın ağ hissəsini özləri, qırmızı hissəsini isə ata yedirdirlər.

Ay ötür, il dolanır, doqquz ay, doqquz gün, doqquz saat, doqquz dəqiqə keçəndən sonra Məhəmmədin bir oğlu olur. Həməni gecə tövləyə baxırlar görürlər ki, atın da